West Bengal State University

B.A./B.Sc./B.Com. (Honours, Major, General) Examinations, 2012

PART - I

DINABANDHU MAHAVIDYALAYA Estd.-1947 CENTRAL LIBRARY

SANSKRIT — HONOURS

Paper - I

(NEW & OLD SYLLABUS)

Duration : 4 Hours Maximum Marks : 100

Candidates are required to give their answers in their own words as far as practicable.

The figures in the margin indicate full marks.

(NEW SYLLABUS)

UNIT - I

(Marks : 20)

1. Write short note on any *one* of the following : 1 × 4 = 4

   a) लघुस्वर

   b) यति ।

2. Define and illustrate any *two* of the following : 2 × 4 = 8

   रुचिरा, मालिनी, शिखरिणी, शार्दुल विक्रीडितम् ।

3. Scan and name the metres in any *two* of the following : 2 × 4 = 8

   a) न तज्जलं यत्र सुचारुपङ्कजम् ।

   b) पुण्य: शब्दो मुनिरिति मुहु: केवलं राजपूर्व: ।

   c) न विवृतो मदनो न च संवृत: ।

   d) कनकवलयं स्रस्तं स्रस्तं मया प्रतिसार्यते ।

UNIT - II

(Marks : 40)

4. a) Join *or* disjoin the Sandhis in any *eight* of the following : 8 × 1= 8

हसन् + आगतः, गीः + पतिः, एषः + धावति, अव + एहि, महान् + लाभः, रविः + उदेति, लतेव, क्षितीशः, पतंस्तरुः, पितारक्ष, तिरस्कृतः, तद्धितम् ।

b) Account for the case-endings in any *eight* of the following underlined words : 8 × 1 = 8

i) वामनः वलिं वसुधां याचते ।

ii) वपुषा चतुर्भुजः ।

iii) बालकः फलेभ्यः उद्यानं याति ।

iv) छात्रः उपाध्यायात् अन्तर्धत्ते ।

v) योधेषु अर्जुनः श्रेष्ठः ।

vi) केशेषु चमरीं हन्ति ।

vii) आसनात् प्रेक्षते ।

viii) स मह्यं शतं धारयति ।

ix) अध्ययनेन वसति ।

x) तृणाय मन्यते जगत् ।

xi) धनस्य हेतोः राजकुलं गच्छति ।

xii) तिलेषु तैलं विद्यते ।

c) Distinguish between any *four* of the following pairs : 4 × 2 = 8

i) स्थला and स्थली

ii) पाणिगृहीती and पाणिगृहीता

iii) किङ्करा and किङ्करी

iv) सीमन्तः and सीमान्तः

v) वाक्यम् and वाच्यम्

vi) पुत्रीयति and पुत्रायते ।

d) Name and expound the समास s in any *four* of the following : 4 × 2 = 8

दुर्भिक्षम् , सत्यवादी, शैलोन्नतः, पद्मनाभः, पुण्यपापम् , राजपथः ।

e) Correct *or* Justify any *four* of the following : 4 × 2 = 8

i) एकादशीमुपवसन्ति निरम्बुभक्षाः ।

ii) स्वादुमन्नं भुनकित शिशुः ।

iii) सत्यं परित्यक्त्वा मिथ्यां न भज ।

iv) प्रदीयतां दाशरथाय मैथिली ।

v) रथे च वामनं दृष्ट्वा पुनर्जन्म न विद्यते ।

vi) मुखेन त्रिलोचनः ।

UNIT - III

(Marks : 30)

5. Translate into Sanskrit and write in Devanāgarī script : 15

A dog was going along the riverside way with a piece of meat in his mouth. He then found his image in the water of the river and thought to himself, You ! There was another dog going with a piece of meat. Then out of greed he wanted to have that piece of meat and jumped into the water. He was then carried away by the current of the water.

OR

The sun is rising in the sky. The dark night disappears. There blows the breeze, pleasant to touch and cool, carrying drops of water. The chirping birds announce the advent of the dawn. Lotuses bloom in the pond. The sweet smell of the flowers pleases all. Whom does not please such a morn !

6. Translate into English : 15

अस्ति मुनिजनसेविता पवित्रा विन्ध्याटवी नाम । तस्याञ्च महामुनेरगस्त्यस्य आश्रमपदमासीत् । तस्यागस्त्याश्रमस्य नातिदूरे पम्पाभिधानं सरः । तस्यैव पद्मसरसः पश्चिमे तीरे जीर्णः शाल्मलीवृक्षः । तत्र विरचितकुलायसहस्राणि शुककुलानि प्रतिवसन्ति स्म । एकस्मिंश्च जीर्ण कोटरे जायया सह निवसतः पश्चिमे वयसि वर्तमानस्य पितुरहमेव एकः सूनुरभवम् । अतिप्रबलया ममैव जायमानस्य प्रसववेदनया जननी मे लोकान्तरमगात् ।

OR

अस्ति ब्रह्मारण्ये कर्पूरतिलको नाम हस्ती । तमवलोक्य सर्वे शृगालाश्चिन्तयन्ति स्म — यद्ययं केनाप्युपायेन म्रियते तदास्माकमेतद्देहेन मासचतुष्टयस्य स्वेच्छया भोजनं भविष्यति । तत्रैकेन वृद्धशृगालेन प्रतिज्ञातम् — मया बुद्धिप्रभावादस्य मरणं साधयितव्यम् । अनन्तरं स वञ्चकः कर्पूरतिलकसमीपं गत्वा साष्टाङ्गपातं प्रणम्योवाच — देव ! दृष्टिप्रसादं कुरु । हस्ती ब्रूते — कस्त्वम् । कुतः समायातः । सोऽवदत्- जम्बुकोऽहम् ।

UNIT - IV

(Marks : 10)

7. Write an essay in simple Sanskrit on any *one* of the following : 10

a) तव प्रियः उत्सवः ।

b) रवीन्द्रनाथस्य प्रतिभावैचित्र्यम् ।

c) शरत्सौन्दर्यम् ।

d) विज्ञानमभिशाप आशीर्वादो वा ।

(OLD SYLLABUS)

UNIT - I

(Marks : 15)

1. a) Write short note on any *one* of the following : 3

वृत्त, पद्य, गुरुस्वर: ।

b) Define and illustrate (any *two*) : $2 \times 3 = 6$

रथोद्धता, वंशस्थविलम् , प्रहर्षिणी, शिखरिणी ।

c) Scan and name the metres (any *two*) : $2 \times 3 = 6$

i) श्रिया दुराप: कथमीप्सितो भवेत् ।

ii) लभेत वा प्रार्थयिता न वा श्रियम् ।

iii) प्रवर्ततां प्रकृतिहिताय पार्थिव: ।

iv) चलापाङ्गां दृष्टिं स्पृशसि बहुशो वेपथुमतीम् ।

UNIT - II

(Marks : 30)

2. a) Explain the following with examples. 5

धात्वर्थं बाधते कश्चित् कश्चित्तमनुवर्तते ।

तमेव विशिनष्ट्यन्योऽनर्थकोऽन्य: प्रयुज्यते ॥

OR

संहितैकपदे नित्या नित्या धातूपसर्गयो: ।

समासेऽपि च नित्या स्यात् सा चान्यत्र विभाषया ॥

b) Join in Sandhi (any *two*) : 2

मनस् + ईशा, स: + अयम् , लते + एते, प्रभो + एहि ।

c) Disjoing the Sandhis (any *two*) :

पुनारमते, प्रेजते, द्वाविमौ, शोभनो गन्धः ।

d) Account for the case-endings in any *four* of the following : 4 × 1 = 4

i) अलं विवादेन ।

ii) कविषु कालिदासः श्रेष्ठः ।

iii) मुखेन त्रिलोचनः ।

iv) प्रासादात् पश्यति ।

v) चौरात् त्रायते रक्षी ।

vi) बालकः मातुः स्मरति ।

vii) रवावस्तं गते गतः ।

e) Distinguish between any *two* of the following pairs : 2 × 2 = 4

i) जय्यम् and जेयम् ।

ii) स्थली and स्थला ।

iii) विनयति and विनयते ।

iv) अर्थी and अर्थवान् ।

f) Give the resulting froms (any *five*) 5 × 1 = 5

बहु + इमनिच् ,पाणिनि + छ, कृ + शानच् , शास् + क्यप् , ग्रह + क्त्वा, सह + तुमुन् , शिव + अण्, श्रु + लोट् 2nd person singular.

g) Substitute single words for (any *four*) :

मनोरपत्यं पुमान् , रूपस्य योग्यम् , गन्तुमिच्छति, पुनः पुनः नृत्यति, दशरथस्य अपत्यं पुमान् , गङ्गाया पश्चात् ।

h) Correct *or* justify any *two* of the following :

i) नृसिंहाय नमस्कुर्मः ।

ii) धिक् मुर्खस्य । धनाय प्रति लोभं जायते तस्य ।

iii) रथे च वामनं दृष्ट्वा पुनर्जन्म न विद्यते ।

iv) राजा धर्मेण प्रजान् शासति ।

UNIT - III

(Marks : 25)

3. Who was Udayana ? What is the name of his lyre ? Draw a penpicture of the characteristic features of the King Udayana as depicted in the drama स्वप्नवासवदत्तम् । 10

OR

Justify the title of the drama — स्वप्नवासवदत्तम् ।

4. Translate into English *or* Bengali any *one* of the following : 1 × 5 = 5

i) परिहरतु भवान् नृपापवादं

न परुषमाश्रमवासिषु प्रयोज्यम् ।

नगरपरिभवान् विमोक्तुमेते

वनमधिगम्य मनस्विनो वसन्ति ॥

ii) नैवेदानीं तादृशाश्चक्रवाकाः

नैवाप्यन्ये स्त्रीविशेषैर्वियुक्ताः ।

धन्या सा स्त्री यां तथा वेत्ति भर्त्ता

भर्तृस्नेहात् सा हि दग्धाप्यदग्धा ॥

5. Explain with reference to the context in Sanskrit any *one* of the following : 1 × 7 = 7

i) गुणानां वा विशालानां सत्काराणां च नित्यशः ।

कर्तारः सुलभा लोके विज्ञातारस्तु दुर्लभाः ॥

ii) सुखमर्थो भवेद् दातुं सुखं प्राणाः सुखं तपः ।

सुखमन्यद् भवेत् सर्वं दुःखं न्यासस्य रक्षणम् ॥

6. a) Name and expound the *Samāsa* in नृपापवादम् in 4 (i) . 2

b) Derive अधिगम्य *or* दुर्लभाः । 1

UNIT - IV

(Marks : 10)

7. Translate the following passage into English : 10

विक्रमादित्ये राज्यं कुर्वति तस्य नगरे भद्रसेनो नाम वणिगासीत् । ततः काले गच्छति भद्रसेनो मृतः । तस्य पुत्रः पुरन्दरः पितुः सर्वस्वं प्राप्य तस्य सर्वस्य व्ययमकरोत् । ततः प्रभृति निस्वं तं बन्धुमित्रादयो न मानयन्ति । ततः पुरन्देरण चिन्तितम् — 'यस्यार्थस्तस्य मित्राणि' ।

OR

Translate the following passage into Sanskrit :

A poor woman once came to Buddha and asked him for medicine to restore her dead child to life. He told her that he would revive her son, if she could bring mustard seeds from a house where death had never occurred.

UNIT - V

(Marks : 20)

8. वाणोच्छिष्टं जगत् सर्वम् — Justify the statement with apt quotations from your text. 8

OR

Describe the characteristics of the king शूद्रक as depicted in the कादम्बरीकथा ।

9. Translate into English *or* Bengali any *one* of the following : 1 × 5 = 5

a) अतिचिरकाललग्नमतिक्रान्तकुनृपतिसहस्रसम्पर्ककलंकमिव

क्षालयन्ति यस्य विमले कृपाणधाराजले चिरमुवास राजलक्ष्मीः ।

b) तामाप्रतामापादयन्ति योऽहर्निशमनवरतमुपरचिताञ्जलिरधि —

दैवतमिव विगतान्यकर्तव्यः स्तौति यो वा माहात्म्यमुद्भावयति ॥

10. Explain in Sanskrit (any *one*) : 1 × 7 = 7

a) मिथ्यामाहात्म्यगर्वनिर्भराश्च न प्रणमन्ति देवताभ्यः, न पूजयन्ति द्विजातीन् न मानयन्ति मान्यान् ।

b) यस्य च हृदयस्थितानपि पतीन् दिधक्षुखि प्रतापानलो

वियोगिनीनामपि रिपुसुन्दरीणामन्तर्जनितदाहो दिवानिशं जज्वाल ॥